

Työttömän terveystarkastus ja terveysneuvonta sosiaali- ja terveydenhuollossa – painopisteenä työ-, toiminta- ja työllistymiskyky

Kirje on tarkoitettu hyvinvointialueen johtavassa asemassa oleville viranhaltijoille, jotka ovat vastuussa työttömien terveystarkastusten järjestämisestä sekä terveystarkastuksia toteuttaville ammattilaisille ja asiantuntijoille.

Tämän kirjeen tarkoitus on tukea hyvinvointialueita:

- työttömän terveystarkastuksen ja terveysneuvonnan toteuttamisessa
- niihin liittyvässä työ- ja toimintakyvyn arvioinnissa ja edistämässä
- TE-palvelujen ja Kelan kanssa tehtävässä moniammatillisessa yhteistyössä.

Tavoitteena on lisätä työttömien terveystarkastusten tarpeen tunnistamista, asiakaslähtöistä toteuttamista ja edistää toiminnan laatua ja vaikuttavuutta.

Työttömän työ- ja toimintakykyä edistetään työttömyyden eri vaiheissa

Työttömän työ- ja toimintakykyä edistetään ja selvitetään asiakkaan tarpeen mukaan työttömyyden eri vaiheissa: työttömäksi jäävien osalta työterveyshuollossa, työttömyyden aikana perusterveydenhuollossa ja tarpeen vaatiessa erikoissairaanhoidossa ja sosiaalihuollon työllistymistä tukevista palveluista. Myös TE-palvelujen asiantuntijoilla ja sosiaalihuollon työllistymistä edistävien palvelujen ammattihenkilöillä on merkittävä rooli työttömien ohjaamisessa tarpeen mukaisiin palveluihin. Työttömien elämäntilanteet ja palvelutarpeet ovat erilaisia, eivätkä kaikki ole TE-palvelujen asiakkaita. Siksi onkin tärkeää, että terveystarkastusten tarve tunnistetaan mahdollisimman laajasti myös muissa sote-palveluissa.

Työnantajalla on velvollisuus järjestää taloudellisella ja tuotannollisella perusteella irtisanotulle työntekijälle työterveyshuolto 6 kuukauden ajan työntekovelvollisuuden päättymisestä. Työsuhteen päättyessä työterveyshuolto arvioi tarvittaessa työttömäksi jäävän henkilön työ- ja toimintakyvyn ja laatii yhdessä asiakkaan kanssa suunnitelman työkyvyn ylläpitämisestä sekä ohjaa tarvittaessa asiakkaan hyvinvointialueen palveluihin.

Hyvinvointialueen tehtävä on järjestää työttömän terveystarkastukset

Terveydenhuoltolain (1326/2010, 13 §) mukaan ”Hyvinvointialueen on järjestettävä tarpeelliset terveystarkastukset alueensa asukkaille heidän terveytensä ja hyvinvointinsa seuraamiseksi ja edistämiseksi. Terveysneuvonnan ja terveystarkastusten on tuettava työ- ja toimintakykyä ja sairauksien ehkäisyä sekä edistettävä mielenterveyttä ja elämäntilannetta. Terveysneuvonta ja terveystarkastukset on järjestettävä myös opiskelu- tai työterveyshuollon ulkopuolelle jääville nuorille ja työikäisille. Terveysneuvonnan ja terveystarkastusten on muodostettava toiminnallinen kokonaisuus muiden hyvinvointialueen järjestämien palvelujen kanssa.”

Työttömillä on usein työssä käyviä enemmän terveysongelmia. Monet terveysriskit lisääntyvät työttömyyden pitkittyessä. Useilla työttömillä ja muilla työelämän ulkopuolella olevilla on tarve

terveyttä ja työkykyä edistäviin palveluihin. Mikäli sairaudet, toimintakyvyn vajeet ja kuntoutus-
tarve jäävät työttömillä tunnistamatta, riski syrjäytyä työmarkkinoilta kasvaa.

Terveystarkastus on asiakkaalle vapaaehtoinen ja maksuton. terveystarkastukseen voi hakeu-
tua työttömyyden kestosta riippumatta. terveystarkastuksen järjestäminen on hyvinvointialueen
vastuulla.

Terveystarkastus ei yksittäisenä ja erillisenä toimenpiteenä ole riittävä menetelmä työkyvyn
ja kuntoutustarpeen arvioimiseksi (Kerätär 2016, Romppainen 2014). terveystarkastus toimii
kuitenkin hyvin terveyden edistämisen välineenä ja työ- ja toimintakyvyn heikkenemisen en-
naltaehkäisyssä. Lisäksi se on tärkeä osa monialaista työkyvyn arvioinnin ja tuen palveluketjua.
Hyvin toimivat työkyvyn tuen palvelut edistävät alueen elinvoimaa ja työllisyyttä sekä yhden-
vertaisuuden toteutumista palveluissa. Työkyvyn tuen palvelulla tarkoitetaan sosiaali- ja tervey-
denhuollon, työterveyshuollon, kuntoutuksen, työvoimaviranomaisen ja Kelan palveluita, joilla
edistetään työkäisten työ- ja toimintakykyä, työllistymiskykyä ja työllistymistä.

Työttömän terveystarkastus ja terveysneuvonta

Työttömän terveystarkastuksella tarkoitetaan kliinisillä tutkimuksilla tai muilla tarkoituksen-
mukaisilla ja luotettavilla menetelmillä suoritettua terveydentilan ja työ- ja toimintakyvyn
kartoittamista sekä terveyden edistämiseen liittyvää terveydentilan selvittämistä. Työttömän ter-
veystarkastuksen tekevä terveydenhoitaja selvittää, tarvittaessa yhdessä lääkärin kanssa, asiak-
kaan työ- ja toimintakykyä ja arvioi kuntoutuksen tarvetta sekä antaa siihen liittyvän palautteen
asiakkaalle ja tarvittaessa myös lähettäneelle taholle.

Terveystarkastuksen tavoitteena on auttaa asiakasta tunnistamaan terveyteen ja työ- ja toi-
mintakykyyn vaikuttavia tekijöitä ja kartoittaa yhdessä asiakkaan kanssa mahdollisuuksia ter-
veyttä edistäviin valintoihin. Lisäksi arvioidaan ja tuetaan työttömänä olevan henkilön terveyttä
ja hyvinvointia sekä selvitetään työ- ja toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä ja sairauksia sekä oh-
jataan työ- ja toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen arvioon. Tarvittaessa asiakas ohjataan muihin
sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluihin.

Työttömän työkyvyttömyyttä koskevat etuudet

Terveydenhoitajan tekemän terveystarkastuksen jälkeen lääkäri tekee tarvittaessa arvion työ-
kyvystä ja kuntoutustarpeesta sekä tekee lausunnon ammatillista kuntoutusta tai työkyvyttö-
myyttä koskevan etuuden hakemista varten.

Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviä toimeentuloa turvaavia etuuksia ovat

- sairauspäiväraha
- kuntoutusraha
- osakuntoutustuki/osatyökyvyttömyyseläke
- kuntoutustuki/työkyvyttömyyseläke
- työuraeläke.

Työttömän työkykyä arvioidaan pääsääntöisesti siihen työhön, josta hän on jäänyt työttömäksi
ja siihen läheisesti verrattavaan työhön. Pitkään työttömänä olleen asiakkaan työkykyä arvioi-
daan myös muuhun työhön, jota voidaan pitää hänen koulutuksensa, ammattitaitonsa ja työhis-
toriansa huomioiden tavanomaisena tai siihen verrattavana työnä.

Sosiaalietuudet ja jotkut TE-palvelut edellyttävät työ- ja toimintakykyä rajoittavan sairauden,
vian tai vamman todentamista, mutta samanaikaisesti työkyvyn ja työllistymisen edistäminen
edellyttää voimavarojen lähtöistä lähestymistapaa. Molempia näkökulmia tarvitaan rinnakkain, kun
edistetään ja arvioidaan työttömän työkykyä.

KUVA 1: Työkyvyn ja työkyvyttömyyden arvioinnin näkökulmia.

Terveystarkastus on asiakkaalle maksuton

Terveystarkastus on asiakkaalle maksuton. Joistain työttömän terveystarkastusta seuraavista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista voidaan periä asiakasmaksulain ja -asetuksen mukaiset asiakasmaksut. Asiakasmaksulain (734/1992) 11 §:ssä säädetään maksujen alentamisesta tai perimättä jättämisestä. Hyvinvointialueen päätöksellä maksujen huojentamisia tai vapautuksia voidaan soveltaa tulosidonnaisten maksujen lisäksi myös terveydenhuollon tasasuuruisiin maksuihin. Laki korostaa maksujen huojentamisen ensisijaisuutta suhteessa toimeentulotukeen.

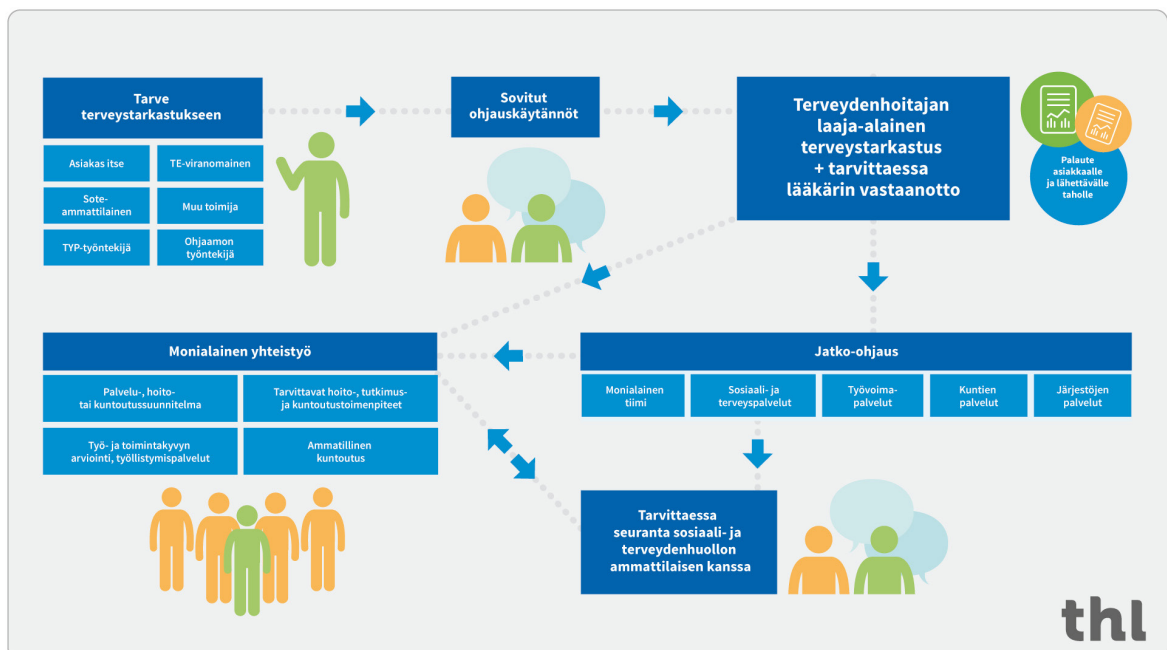
Työttömän terveystarkastus ja työ- ja toimintakyvyn arviointiprosessi

Työttömän terveystarkastus ja työ- ja toimintakyvyn arviointiprosessi etenee sosiaali- ja terveydenhuollossa seuraavasti.

1. Asiakas itse, jokin viranomaistaho tai palveluntuottaja tunnistaa terveystarkastuksen tarpeen.
2. Asiakas ohjataan hyvinvointialueella sovittujen käytäntöjen mukaisesti muista sote-palveluista, Kelasta tai TE-palveluista työttömän terveystarkastukseen. Asiakas voi myös oma-aloitteisesti hakeutua palveluun. Hyvinvointialueen tulee edistää palveluun hakeutumista kertomalla palvelusta ja sinne pääsystä käyttämillään viestintäkanavilla.
3. Terveydenhoitaja tekee laajan terveystarkastuksen, jossa edistetään ja selvitetään työ- ja toimintakykyä. Terveystarkastus voidaan tehdä myös yhteistyössä esimerkiksi sosiaalialan ammattilaisen tai lääkärin kanssa.
4. Mikäli asiakkaan terveydentila edellyttää lisäselvittelyitä, hoidon tehostamista tai terveystarkastuksessa todetaan asiakkaan kanssa tarve laajemmalle työ- ja toimintakyvyn arvioinnille, ohjataan hänet lääkärille. Asiakas ohjataan tarvittaessa myös muille sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille, kuten esimerkiksi fysioterapeutille, toimintaterapeutille, mielenterveys- ja päihdepalveluihin tai sosiaalipalveluihin.
5. Lääkäri vastaa sairauksien tunnistamisesta ja hoidosta ja arvioi työ- ja toimintakykyä, kuntoutustarvetta sekä työkyvyttömyysetuuksien edellytysten täyttymistä tarvittaessa

muiden ammattilaisten kanssa. Lääkäri kirjoittaa tarvittavat lausunnot esimerkiksi sairauspäivärahan tai kuntoutuksen hakemista varten. Myös työttömälle on tärkeä kirjoittaa sairauspoissaolotodistus, mikäli hän on tilapäisesti työkyvytön, koska sillä voi olla merkitystä kuntoutuksen ja eläkeselvittelyjen kannalta.

6. Mikäli TE-viranomainen on ohjannut asiakastaan ottamaan yhteyttä terveydenhuoltoon, viranomainen usein myös edellyttää asiakkaansa toimittavan palautteen eli vastauksen esittämiinsä kysymyksiin ja/ tai lääkärinlausunnon. Lääkärinlausunto voi olla lomake- tai vapaamuotoinen. Jos käytetään B-lausuntoa, silloin tietojen on liityttävä vain työ- ja toimintakykyyn. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen saa toimittaa työvoimaviranomaiselle vain välttämättömät terveystiedot (Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 916/2012 13 luvun 2 § 1 mom.) eli sellaiset terveydentilaa ja työ- ja toimintakykyä koskevat tiedot ja arviot, joilla on vaikutusta henkilön työllistymiseen ja jotka ovat välttämättömiä palvelujen tarjoamiseksi hänelle. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen on mahdollista lähettää palaute tai lausunto asiakkaan kirjallisella suostumuksella TE-viranomaiselle esimerkiksi salatulla sähköpostilla tai muulla tietoturvaisella tavalla. Asiakas voi myös itse toimittaa palautteen tai lausunnon TE- viranomaiselle.
7. Mikäli asiakkaan kanssa todetaan tarve moniammatillista ja monialaista osaamista vaativille toimille, kuten esimerkiksi laaja-alaiselle työ- ja toimintakyvyn arvioinnille tai kuntoutustarpeen arvioinnille, edellyttää tämä yhteistyötä ja sopimista eri viranomaisten välillä. Työ- ja toimintakykyä ja kuntoutustarpeita voidaan selvittää moniammatillisesti esimerkiksi hyvinvointialueen työllistymistä edistävässä sosiaalipalveluissa, eri toimijoiden työkyvyn tuen tiimeissä, erikoissairaanhoidon kuntoutustutkimusyksikössä tai Kelan ammatillisena kuntoutuksena, esimerkkinä kuntoutustarveselvitys. Ammatilliseen kuntoutukseen hakeutuminen edellyttää lääkärinlausuntoa ja asiakkaan omaa hakemusta. Nuoren ammatillista kuntoutusta voi hakea Kelasta suullisesti ja ilman lääkärinlausuntoa. Työttömällä voi myös olla oikeus työeläkekuntoutukseen.
8. Terveystarkastuksen ja työ- ja toimintakyvyn arvion perusteella sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen sopii asiakkaan kanssa jatkotoimenpiteistä ja seurannasta.

KUVA 2: Työttömän terveystarkastuksen toimintamalli.

Terveystarkastus on tärkeä työnhakijan palvelutarpeen arvioimiseksi

Työ- ja elinkeinotoimistot (jatkossa TE-toimisto) tai työllisyyden kuntakokeilut (laki työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta 1269/2020) tarjoavat työttömälle työnhakijalle julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012, jatkossa JTYPL) sen järjestämisvastuulle määritellyjä työvoimapalveluja. TE-viranomainen arvioi työnhakijan kanssa yhdessä henkilön palvelutarpeen ja kartoittaa sopivat palvelut. Palvelutarvetta arvioidaan säännöllisesti työnhakukeskusteluissa ja täydentävissä työnhakukeskusteluissa sekä työllistymissuunnitelman päivityksen yhteydessä. TE-viranomainen tarkastelee työ- ja toimintakykyä osana asiakkaan kokonaistilannetta. Työnhakijan työ- ja toimintakyvyn osalta merkitystä on nimenomaan sillä, liittyvätkö mahdolliset työ- ja toimintakyvyn rajoitteet työnhakijan mahdollisuuksiin työllistyä, säilyttää työ tai edetä työssään.

Palvelutarpeen selvittämiseksi työnhakija voidaan ohjata työkyvyn tutkimuksiin ja arviointeihin sekä muihin asiantuntija-arviointeihin. Työttömille soveltuva terveystarkastus on TE-viranomaiselle ja työnhakijalle yksi keino arvioida työnhakijan kokonaistilannetta työ- ja toimintakyvyn osalta. Työnhakija voidaan ohjata terveystarkastukseen, mikäli TE-viranomainen arvioi, että työnhakijan palvelutarvetta ei voida määritellä ennen kuin hän on toimittanut palvelutarvearviossa tarvittavat tiedot. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi työnhakuvelvollisuuden asettaminen tai jollain tietyllä alalla työskentelyn selvittäminen, joissa terveystarkastuksesta saadun tiedon merkitys on olennainen.

TE-viranomainen informoi työnhakijaa etukäteen, että työ- ja toimintakykytietojen toimittamatta jättäminen voi vaikuttaa työnhaun voimassaoloon. Mikäli henkilö ei esitä työvoimaviranomaisen asettamassa määräajassa työllistymisen ja julkisten työvoimapalvelujen tarjoamisen kannalta tarpeellisia selvityksiä työkyvystään, työnhaun voimassaolo voi päättyä. Työnhaun voimassaolon päättyessä myös oikeus työttömyysetuuteen päättyy (työttömyysturvalain 1290/2002 2 luvun 1 §). Jos työnhakija kieltäytyy ilman pätevää syytä palvelutarpeen arvioimiseksi välttämättömästä työkyvyn tutkimuksesta tai arvioinnista tai omalla menettelyllään aiheuttaa sen, ettei hänelle voida järjestää tällaista palvelua, hän voi menettää oikeutensa työttömyysetuuteen joko määräajaksi tai toistaiseksi (työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §).

Lähte-palautte käytäntö hyvinvointialueiden ja TE-palvelujen välillä

TE-viranomainen ja hyvinvointialue voivat sopia paikallisesti yhteistyökäytännöistä ja esimerkiksi lähte-palauttelomakkeen hyödyntämisestä. TE-viranomaisen tulisi kertoa työnhakijalle, millä perusteella hänet ohjataan terveystarkastukseen ja minkälaisiin kysymyksiin terveystarkastuksessa toivotaan selvennystä. Tämä tieto on tärkeää myös terveydenhuollon ammattilaisille, jotta terveystarkastus voidaan kohdentaa asiakkaan tarpeen lisäksi TE-viranomaisen odotusten mukaisesti.

Terveydenhuollon toimija vastaa siitä, ettei käsittele palautteessa tai lausunnossaan asiakkaan tietoja tarpeettoman laajasti, vaan vain työ- ja toimintakykytietoihin liittyen soveltuvan lainsäädännön mukaisesti. Palaute voidaan lähettää asiakkaan suostumuksella joko salattuna sähköpostina, kirjeitse tai asiakkaan mukana alueellisesti sovitun yhteistyökäytäntöjen mukaisesti TE-viranomaiselle.

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen TE-viranomaiselta edellyttää julkisuuslain mukaista luovutusperustetta. Lainsäädännössä ei tällä hetkellä ole julkisuuslain mukaista nimenomaisesti säädettyä luovutussäännöstä TE-viranomaiselta sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Luovutus ei myöskään täytä EU:n tietosuoja-asetuksen suostumukselle asetettuja vaatimuksia. Salassa pidettävien tietojen luovutus TE-viranomaiselta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarjoajalle edellyttää muutosta lainsäädäntöön ja nimenomaisen luovutussäännöksen säätämistä.

Työttömien terveyden ja työkyvyn edistäminen ja tukeminen edellyttävät monialaisesta yhteistyöstä sopimista

Hyvinvointialueen on hyvä sopia terveydenhuollon ja sosiaalihuollon yhteistyöstä työttömien terveystarkastuksiin ohjaamisen ja toteutuksen osalta sekä luoda toimialueensa TE- viranomaisten ja Kelan kanssa työttömän työkyvyn arviointiin liittyvät yhteistyökäytännöt. Myös TE- viranomaisen voi olla aloitteellinen neuvonpidon käynnistämisessä.

TE- viranomaisen tehtävänä on tukea työttömän työllistymistä ja etsiä hänelle työ- ja toimintakykyyn ja terveydentilaan soveltuvaa työtä. Kelan tehtävänä on järjestää ja korvata ammatillista ja lääkinällistä kuntoutusta sekä myöntää toimeentuloa turvaavia etuuksia sairauden, kuntoutuksen ja työkyvyttömyyden ajalta lakisääteisten myöntämisedellytysten täyttyessä. Työeläkelaitosten tehtävänä on järjestää ammatillista kuntoutusta, kuten työeläkekuntoutusta, sekä myöntää toimeentuloa turvaavia etuuksia niiden työttömien osalta, joilla on siihen oikeus. Yhteistyötä tehdään myös työllistymistä edistävissä monialaisessa yhteispalvelussa (TYP) tai Ohjaamossa.

Hyvinvointialueen ja TE- viranomaisen välillä keskusteltavat yhteistyökäytännöt työttömän terveystarkastuksista

 <p>Miten asiakas saa ajan terveystarkastukseen?</p>	 <p>Millaisia odotuksia eri toimijoilla on, kun he ohjaavat työttömän terveystarkastukseen?</p>
 <p>Miten menetellään asiakastietojen siirtämisessä organisaatioiden välillä?</p>	 <p>Miten lisätään ymmärrystä työttömän sairauspoissaolojen merkityksestä?</p>
 <p>Missä tavoiteaikataulussa terveystarkastus on mahdollista järjestää?</p>	 <p>Sovitaan yhteyshenkilöistä ja yhteistyömenettelyistä toimijoiden välillä.</p>

KUVA 3. Sovittavia yhteiskäytäntöjä hyvinvointialueen ja TE- viranomaisen välillä.

Seuranta ja tilastointi hyvinvointialueilla tukee tiedolla johtamista

Työttömien terveystarkastuksesta tuotetaan tiedot hoitoilmoitusrekisteriin (Hilmo). Kirjaaminen tekee sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten työtä näkyväksi. Yhtenäinen kirjaaminen tuottaa vertailukelpoista tietoa hyvinvointialueille ja valtakunnallisesti. Kirjaamisen pohjalta saatavat tiedot vaikuttavat palvelujen seurantaan ja arviointiin ja sitä kautta myös rahoitukseen. Perusterveydenhuollon työttömien terveystarkastuksissa käytetään THL - Toimenpidekoodeja: OAA68 Työttömien terveystarkastus.

STM ja TEM seuraavat ja arvioivat terveystarkastusten toteutumista ja vaikutuksia

Sosiaali- ja terveysministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö seuraavat ja arvioivat terveystarkastusten toteutumista ja vaikutuksia valtakunnallisesti. Myös hyvinvointialueiden tulee seurata ja arvioida työttömien terveysneuvonnan ja terveystarkastusten toteutumista alueellaan.

Tämä ohje on laadittu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön (STM), työ- ja elinkeinoministeriön (TEM), Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, Kansaneläkelaitoksen (Kela), Työterveyslaitoksen (TTL) ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja KEHA-keskuksen edustajien kanssa.

Vt. Osastonjohtaja Taru Koivisto
Erytisasiantuntija Niina Kovanen

Linkit

- 1 [Opas työttömän terveystarkastuksen toteuttajalle](#)
- 2 [Työttömän tilanteen kartoitus ja toiminta- ja työkyvyn arviointi lääkärin vastaanotolla TOIMIA-suosituksen mukaisesti](#)

Lähteet

[Oivo & Kerätär 2018. Osatyökykyisten reitit työllisyyteen - etuudet, palvelut, tukitoimet: Selvityshenkilöiden raportti – Valto \(valtioneuvosto.fi\)](#)

[Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta \(916/2012\)](#)

[Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin tehdyt muutokset, STM Kuntainfo 31.3.2021](#)

[Terveystarkastuslaki 30.12.2010/1326 13 §](#)

[Työterveyshuoltolaki \(1383/2001\)](#)

[Työttömyysturvalaki \(1290/2002\)](#)

[Työ- ja elinkeinoministeriön ohje työnhakijan palveluprosessista ja työnhakuvelvollisuudesta \(VN/10520/2022\)](#)

[Työttömän terveystarkastus THL verkkosivut](#)

[Tiedä ja toimi- kortti kirjaamisesta](#)

[Työttömän terveystarkastuksen kirjaamisen opas](#)